

**BUDAVÁRI
ÖNKORMÁNYZAT**

**Budapest I. kerület
Budavári Önkormányzat**

**KÖRNYEZETÁLLAPOT-JELENTÉS
2021. november**

**összeállította:
Újszászi Györgyi
környezetvédelmi referens**

Budapest I. kerület Budavári Önkormányzat Környezetállapot-jelentés

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1.1 TERMÉSZETI KÖRNYEZET.....	3
1.2 ÉPÍTETT ZÖLD FELÜLETEK.....	10
1.3 TALAJ.....	12
1.4 VIZEK.....	14
1.5 KLIMATIKUS VISZONYOK.....	16
1.6 LEVEGŐMINŐSÉG.....	16
1.7 ZAJTERHELÉS.....	17
1.8 Vizuális környezetterhelés.....	17
2.1 ÉPÍTETT KÖRNYEZET.....	18
2.2 ENERGIAGAZDÁLKODÁS.....	21
2.3 KÖZLEKEDÉS- ÉS SZÁLLÍTÁSSZERVEZÉS.....	26
2.4 GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG.....	28
2.5 ÁRVÍZVÉDELEM, IVÓVÍZELLÁTÁS, SZENNYVÍZKEZELÉS ÉS CSAPADÉKVÍZ- GAZDÁLKODÁS.....	29
2.6 HULLADÉKGAZDÁLKODÁS.....	33
2.7 ZÖLDFELÜLET GAZDÁLKODÁS.....	34
2.8 KÖZTERÜLETEK TISZTÁNTARTÁSA.....	35
2.9 KÖRNYEZETI NEVELÉS, TÁJÉKOZTATÁS, SZEMLÉLETFORMÁLÁS.....	36
2.10 TÁRSADALOM.....	36

Bevezetés

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Kvtv.) rendelkezik az önkormányzatok környezet védelmét szolgáló feladatairól. A Kvtv. 12. § (3) bekezdése szerint az önkormányzatok kötelesek a környezet állapotát és annak az emberi egészségre gyakorolt hatását figyelemmel kísérni. A 46. § (1) bekezdés e) pontja alapján a települési önkormányzat a környezet védelme érdekében elemzi, értékeli a környezet állapotát illetékességi területén, és arról szükség szerint, de legalább évente egyszer tájékoztatja a lakosságot. A Kvtv. a környezeti állapotértékelés pontos tartalmát nem szabályozza.

Budapest I. kerület Budavár Önkormányzata a fentiek alapján elkészítette az alábbiak szerinti Környezetállapot Jelentését, mely a következő dokumentumokon alapul:

- ✓ Budapest I. kerület Környezetvédelmi Program 2013-2018 Állapotértékelés. Készítette: LAWAND Mérnöki Iroda Kft. 2013. szeptember
- ✓ Budavár Megalapozó Vizsgálat. Készítette: Pro Régió Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési és Szolgáltató Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság. 2019. szeptember

1.1 TERMÉSZETI KÖRNYEZET

A kerület Budapest legkisebb kerületei közé tartozik, Budapest összterületének (~52 500 ha) mindössze 0,64%, azaz 341 ha. A kerület 60,6%-a (206,52 ha) beépítésre szánt területfelhasználási egységbe sorolt, amelynek mintegy fele lakóterület. A beépítésre nem szánt területek (134,3 ha) nagy részét a zöldterületek és a közlekedési valamint vízgazdálkodási területek teszik ki.

Budapest I. kerületének táji adottságait a térség morfológiája és geológiai alapjai határozzák meg.

A terület a Budai hegység keleti széle és a Duna völgye közötti átmeneti zóna, melyből kiemelkednek a Várhegy, és a Naphegy dombjai, valamint a Gellérthegy északi lejtői. A dombok közötti síkot átszeli az Ördögárok völgye. A patak a Budai hegység egy részéről lefolyó csapadékvizeket vezette és vezeti a Dunába, eredeti torkolata a mai Döbrentei tér térségében volt. A természeti területek a történelem folyamán részben eltűntek, a folyamatos urbanizáció eredményeként beépültek.

Az I. kerületnek a belső zóna részeként nincs Budapesten kívüli szomszédos települése, közigazgatási szempontból szomszédos a II., XI., XII. és a Duna túlszomszédos a V. kerületekkel, amelyekre vonatkozóan

a Fővárosi Közgyűlés 50/2015.(I.28.) számú határozatával elfogadott Budapest főváros településszerkezeti terve (továbbiakban: TSZT 2015) hatályos.

Ökológia hálózat magterületének övezete, a hálózat ökológiai folyosójának övezete és a hálózat pufferterületének övezete: a kerület déli részén a Gellért-hegy Hegyalja út menti területe az ökológiai hálózat folyosójával, illetve pufferterületével érintett.

Országos ökológiai hálózat övezete: a kerület déli részén a Gellért-hegy Hegyalja út menti területe
Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete: Budai vár, Várlejtő, Víziváros, Tabán, Gellért-hegy térsége.

Világörökségi és világörökségi várományos terület övezete: a kerület egésze

Országos vízminőség-védelmi terület övezete: Budai vár, Várlejtő, Víziváros, Tabán, Gellérthegy térsége, a Naphegy és a Krisztinaváros városrész részterületei

Nagyvízi meder és a Vásárhelyi – terv továbbfejlesztése keretében megvalósuló vízkárelhárítási célú szükségtározók területének övezete: a kerület teljes dunai partszakasza

Kiemelt fontosságú honvédelmi terület övezete: a kerület egésze

Nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség - a kerület déli részén a Gellért-hegy és a Tabán térsége,
Vérmező

Vízgazdálkodási térség - a Duna parti sáv

A zöldfelületek, a természeti értékek, illetve a kapcsolódásra alkalmas városi zöldterületek megléte jelentős mértékben növeli az élhető város feltételeinek javítását, egyben az életminőség objektíven is értelmezhető mérőszámai. A kis alapterület ellenére rendkívül jó adottságokkal bír az I. kerület egyrészt a meglévő közparkok, zöld közterek, fasorok, másrészt a nagy összefüggő, részben természetvédelem alatt álló zöldterületek miatt. Az egy főre jutó zöldfelület nagysága 3,7 m². Az egy főre jutó parkterület az I. kerületben több mint a duplája a budapesti átlagnak. Nagyobb kiterjedésű zöldterület, parksáv található a Krisztina körút – Attila út vonalában (pl. Tabán, Vérmező, Horváthkert), a várfal körüli lejtőn, a Gellérthegyen, a Naphegyen, a Duna-parti fásított sétány. Két fővárosi jelentőségű meleg vizű karsztvíz-forrás-csoport is itt helyezkedik el: a Rudas és a Rácz gyógyfürdő forrásai.

KÚTKATASZTER

Fővárosi jelentőségű védett természeti érték a Bécsi kapu tér 8. szám alatti szőlőtőke és a Mészáros utca – Pálya utca sarkán álló vadgesztenyefa csoport. (Forrás: IVS 2009) A Budai Vár alatti 4 km hosszú üreg- és barlangrendszer természetes úton alakult ki, ám a történelem folyamán az emberi tevékenységek folyamatosan formálták, különböző módon vették igénybe és hasznosították.

A kerületben több mint 20 játszótér van, amelyek inkább kisebb alapterületűek.

Magyarország Kistájainak Katasztere (MTA Földrajztudományi Kutatóintézet) alapján az I. kerület két kistáj határsávjában helyezkedik el. A keleti, Duna menti zóna, a Dunától kb. 500 méteres sáv, a Vác-Pesti-Duna-völgy kistáj budai oldali pereme. A nyugati, túlnyomó terület a Budai-hegyek kistáj keleti szélén helyezkedik el.

A Budai-hegyek kistáj domborzatilag alacsony középhegység, mely összetöredezett bércek és eróziós völgyekből áll. A karsztos domborzat alatt számos barlang is képződött. Földtanilag a Dunántúli közép-hegység keleti szélé szeizmikusan érzékeny terület.

A tervezési terület egykor növényzettel takart dombtetői és patakvölgye mára jelentős részben beépültek. A természetes növénytakaró maradványai parkokká, kertekké, fasorokká átalakulva egyes területeken ma is fellelhetők. A legértékesebb megmaradt, védelmet érdemlő természeti elemek a Várhegy és a Gellérthegy barlangjai, a megmaradt források és a Gellérthegy északi lejtőit borító, részben erdős jellegű fás növényzet.

Az Országos Területrendezési Tvről szóló 2003. évi XXVI. törvény 2. § alapján a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület: országos területrendezési tervben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben alkalmazott övezet, amelybe a természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása, változása

következtében kialakult olyan területek tartoznak, amelyek a táj látványa szempontjából sajátos és megkülönböztetett fontosságú, megőrzésre érdemes esztétikai jellemzőkkel bírnak.

A kerület túlnyomó része, a Vár, a Vár alatti terület az Attila útig, a Viziváros és a Gellérthegyi park, valamint a Tabán és a Naphegy keleti szélé, továbbá a teljes kerületi Duna part fővárosi tájképvédelmi övezetbe tartozik sajátos, megőrzendő esztétikai értékei miatt. Világörökségi védelem alatt áll a Duna part, a Vár, a Várlejtő, a Viziváros, valamint a Tabán- Gellérthegy parkterület. Ezeken a területeken a területfelhasználás módjának és mértékének a kezelési tervben meghatározott célokkal összhangban kell lenni.

Az alábbi természetvédelmi területek érintik az I. kerület területét:

- Natura 2000 nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt áll a Duna partja;
- Országos jelentőségű védett terület a Gellérthegy I. kerületbe eső teljes parkterülete;
- Várhegy alatt és a Gellérthegy oldalában fokozottan védett természetes és mesterséges eredetű barlangrendszer található. A Viziváros területén 5 db ex lege védett forrást tartanak nyilván.
- Az Országos Ökológiai hálózat része a Duna, a Duna part és a Gellérthegy parkterülete.

Budapest I. kerület területén, a Várhegy alatt húzódik a fokozottan védett Budai Várbarlang (országos barlang nyilvántartási száma 4762-1) és néhány kisebb barlang bejárata. A számos bejáratral, 140 és 167 m tszf. magasság között nyíló, mintegy 200 kisebb-nagyobb tereméből és az azokat összekötő folyosókból álló, 5-10 m mélységben, az utcák és lakóházak alatt húzódó labirintus jellegű Budai Várbarlang természetes üregeit a pleisztocén édesvízi mészkő alsó szintjében, a budai márga határán egy kisebb feltörő hévforrás oldotta ki.

A barlangok felszíni védőövezetének kijelöléséről szóló 16/2009 (X.8) KvVM rendelet alapján felszíni védőövezet az I. kerületben

Budapest I. kerület 5413/3, 5413/4, 5692/1, 5692/2 hrsz-ú ingatlanokat érinti a Gellérthegy Természetvédelmi Terület létesítéséről szóló 1/1997.(I.8.) KTM rendelet alapján védetté nyilvánított országos jelentőségű védett természeti terület.

Helyi védettségű természeti érték, egy idős szőlőtőke, található a Bécsi kapu tér, Kard utca sarkán lévő telek belső udvarán.

Helyi védettségű növények:

- A Vár Déli Rondellája alatti idős japán akácfa Forrás: Vár-Kert Kft.
- A Döbrentei tér 5544 hrsz. közterületi platánfája, a Döbrentei tér 5959 hrsz. közterületi platánfája;
- A Krisztina krt. menti 6184 hrsz. közterületi tölgyfája;
- A Tabán területén, a tenispálya mellett DNY-ra lévő eperfa (hrsz. 6112);
- A Várhegy déli lejtőjén lévő cédrusfa (6452/3 hrsz.);
- A Tabán területén, a 6112 hrsz-ú területen lévő közterületi tölgyfa;
- A Vár Déli Rondellája alatti 6452/3 hrsz-ú idős japán akácfa;
- A Krisztinavárosi templom szentélye és a Mészáros utca mellett álló vadgesztenyefa;
- A templom melletti kis park gesztenyefái.

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény 2.5 alapján az országos ökológiai hálózat: országos területrendezési tervben megállapított övezet, amelybe az országos jelentőségű természetes, illetve természetközeli területek és az azok között kapcsolatot teremtő ökológiai folyosók egységes, összefüggő rendszere tartozik, és amelyeknek részei a magterületek, az ökológiai folyosók és a puffer területek.

Az I. kerületben az Országos Ökológiai Hálózat része a Duna medre, a közvetlen Duna part és a Gellért-hegy parkterülete.

Budapest I. kerületének zöldfelületi rendszere pontszerű, jelentős területi kiterjedésű és vonalas elemeket egyaránt tartalmaz. A kerület beépített területeinek hálózatát a zöldfelületi elemek szervesen átszövik, ezáltal ökológiai, rekreációs és esztétikai szempontból egyaránt kedvező helyzetet alakítanak ki. Mindez egyik fontos forrása a kerületi lakásállomány magas ingatlanforgalmi értékének és a helyi lakosság fővárosi átlagból kiemelkedően jó megítélésű lakókörnyezetének, életminőségének.

Az I. kerület zöldfelületi területi adottságait tekintve a belső városi kerületek közül kiemelkedően kedvező helyzetben van, hiszen zöldfelületi borítottsága mintegy 18%-os.

Közparkok

Településökológiai és rekreációs szempontból kiemelkedő jelentőségűek a kerület közparkjai, melyek a következők:

Gellérthegy I. kerületre eső része

A kerület legnagyobb területű összárosi jelentőségű közparkja a Gellérthegy északi lejtőjét és a Gellérthegyi Víztorozó felszínét takaró összefüggő zöldfelület, mely a XI. kerületbe eső parkrésszel együtt alkotja Budapest egyik leglátványosabb, idegenforgalmi szempontból is kiemelkedő jelentőségű, sokat látogatott közparkját. Területe az I. kerületben 16,16 ha.

Az I. kerületi gellérthegyi parkrész karakterében két, jól elkülöníthető részterületre bontható.

A Hegyalja út és az Orom utca, illetve a Citadella között meredek, erdőszerűen sűrűn fásított, lépcsős sétautakkal feltárt északi lejtő található. A parkrész nevezetes helye a Szent Gellért szobor és kilátópontként is közkedvelt környezete. A parkrész sétaút hálózatának általános jellemzője az elhanyagoltság, a rossz műszaki állapot, a vízelvezető rendszer hiányosságai és az elbozótosodott növényzet.

A park eltérő karakterű része az 1970-es években a Gellérthegy Víztározó felett kialakított zöldterület. Ez több irányból jól megközelíthető, közel vízszintes, nagy kiterjedésű, napozó- pihenő parkként jól használható felületeket és karakteres, önálló, szép kilátású jellegzetes kis parkot (Filozófusok kertje), valamint játszóteret, sportpályát is tartalmaz, magas rekreációs értékkel, dekoratív növényzettel.

Vérmező

A Vérmező, mint fásított közpark, a vár nyugati lejtői előtti, eredetileg az Ördögárok patakkal kísért füves rétből (Generális kaszáló) és katonai gyakorlóterületből a II. világháború után jött létre. A Vár II. világháborús ostroma során keletkezett hatalmas mennyiségű építési törmelékkel 1945-46-ban feltöltötték az eredetileg mélyfekvésű területet. A felszint termőtalajjal takarták és fásították, füvesítették. A faállomány jelentős része ekkor került eltelepítésre.

A Vérmező közpark területe 10,7 ha. Mai kiépítettsége és felszereltsége komplex pihenőterületté teszi. Mind az északi, mind a déli végében korszerűen felszerelt játszótér és korlátlan használatú sportpályák és szabadtéri kondi berendezések találhatók benne. A park fenntartását félig földbe süllyesztett, tetőkerttel fedett, nyilvános WC-vel ellátott parkfenntartó épület szolgálja.

A 2. metró építése, a Déli pályaudvari végállomás kialakítása során érintett parkrészen kiterjedt, közkedvelt gyepes napozótér épült.

A park faállománya mára megérett a folyamatos cserére. A zöldfelületek megfelelő fenntartottsági színvonalát a nyári hónapokban csak költséges öntözéssel lehet biztosítani.

A Hegyalja út, a Krisztina körút, a Naphegy utca és az Orvos utca között található a Tabán 9,282 ha-os, intenzíven fásított, sétautakkal feltárt közparkja.

Tabán

A Tabán parkjának sétányairól szép kilátás nyílik a Várpalota nyugati oldalára. A parkban tenisztelep, játszóterek, sétautak és szabadtéri kondi hely szolgálják a rekreációt. A park keletre néző füves lejtői havas teleken néhány napig közkedvelt szánkópályák. A sétányok egy része tanösvényként kialakított.

A parkhoz szervesen csatlakozik a Hegyalja út tövében a Rácz fürdő török korban létrehozott, azóta többször kiegészített, átépített, korszerűsített fürdő és szálloda épület együttese. Környezetbe illeszkedését nagyban segíti, hogy lapos teteje tetőkerttel fedett. Mellette jelenleg a Gellérthegyre vezető sikló építése folyik.

Horváth kert

A Horváth kert az egykori, az Ördögárok mellett húzódó, füves, rétekkel, legelőkkel, kertekkel hasznosított zöldsávnak a patak beboltozása és a közúthálózat kiépítése után a Krisztina körút és az Attila út között közparkként hasznosított, megmaradt része.

A Horváth kert területe 2,41 ha.

A keskeny, hosszú zöldfelületet közlekedési területek, utak, parkolók és beépített lakótömb (Bethlen ház) tagolják. Ezért elsősorban környezet kondicionáló és városképi szerepe kiemelkedő, a területi korlátok miatt rekreációs funkciót alig hordoz, bár egy jól felszerelt játszótér a Petőfi Gimnázium előtti parksávban található.

Az Alagút utca és a Krisztina körút sarka a Horváth kert nevezetes helye. Itt volt az egykori Színkör színházépülete, melyet az 1930-as években lebontottak. Helyén a közelmúltban vendéglő és kiülő, pihenőhely létesült Dériné Széppataki Róza szobrával.

Várhegyet körbevevő parkok

A Budai Várhegyet szalagként körbevevő, korlátlan közhasználatú, parkosított zöldterület területe összesen 11,84 ha. Elhelyezkedés szerint oszthatók déli várkertek, keleti várkertek, nyugati várkertek és északi várkertek részterületekre. A várkertek a lakosság rekreációs zöldfelületei, de idegenforgalmi szerepük is meghatározó.

A Várkert bazár közelmúltban elkészült rekonstrukciós és fejlesztési munkái során a terület kertépítészeti értelemben megújításra került. Fő funkciója, hogy rendezett, dekoratív kertépítészeti környezetet biztosít a Vár turisztikailag kiemelten kezelendő déli gyalogos megközelítési irányából. A Várhegy keleti lejtőin, a Várkert Bazártól a Hilton szálloda alatti teraszig húzódnak a keleti kertek, melyek terepszinttel párhuzamos sétányairól nagyszerű kilátás nyílik a pesti városrészre. A terület kertépítészeti nem kelő színvonalon fenntartott, a sétányok burkolatai javításra szorulnak, a növényzet felújításra vár. A Hilton szálló alatti korábban kiemelkedő színvonalú, szökőkúttal, pihenőhelyekkel, dekoratív növényzettel ellátott parkrész is teljes felújításra vár. A Vár alatti nyugati oldali kertek legértékesebb része a Fehérvári rondella alatti kettős sétány, valamint a mellette húzódó kiszélesedő parkrész. A terület jelentős gyalogos turista forgalmat fogad.

Várkertek, díszudvarok

Várbeli díszkertek összterülete mintegy 0,5 ha. A díszkertek a műemléki épületállomány esztétikailag igényes kertészeti környezetét alkotják, kialakításuk és fenntartásuk jellemzően turisztikai célokat szol-

gál. Rendezett, jól ápolt, méltó szerepéhez a Hunyadi udvar, melyet kiemelkedő értékű szobrok is díszítenek. A Budapesti Történeti Múzeum előtti udvarban kerttörténeti értékű rekonstruált reneszánsz kertrész található, melynek tervezője Ormos Imre professzor volt. A kert az 1960-as években létesült, a Múzeumon keresztül látogatható.

Várkert Bazár

A Várkert- Bazár kertje eredetileg az Ybl Miklós által tervezett Vár alatti, Duna parti épületegyüttes szerves része volt. A II. világháborúban, Budapest ostroma idején az épületek és a park egyaránt súlyosan megsérültek. A létesítmény az 1960-as években ideiglenesen helyreállítva emblemikus ifjúsági szórakozóhely volt.

Végleges helyreállítása 2016-17-ben készült el, azóta a kert korlátozottan látogatható közhasználatú díszkertként-intézménykertként működik.

1.2 ÉPÍTETT ZÖLD FELÜLETEK

A kerület legjelentősebb tematikus játszóterei

Az I. kerületben tudatos törekvéssel, komplex fejlesztési elvek alkalmazásával tematikus játszótereket létesítettek, melyek szakszerű fenntartásáról, üzemeltetéséről külön önkormányzati szervezetként non-profit kft. gondoskodik. A tematikus játszóterek a következők:

Mátyás király játszótér (Vár)

Szitakötő játszótér (Vérmező)

Pom- Pom játszótér (Naphegy)

Rumini játszótér (Batthány tér)

Vuk játszótér (Gellérthegy)

Szaffi játszótér (Viziváros)

Fasorok

A városkép és a növényzet értéke miatt kiemelt értékűnek minősítettek az I. kerületben az Alagút utca, az Attila út, a Várkert rakpart, a Lovas út és a Tóth Árpád sétány fasorai.

Alagút utca: Az Alagút utca rövid szakaszát egykor kísérő hatalmas platánfák mára kipusztultak.

Attila úti fasor: Az Attila utat egyoldali, a beépített oldalon telepített, vegyes fafaj összetételű, korú és egészségi állapotú, esztétikai értékű faegyedekből álló, fasor kíséri. A fasor egy részén, az Alagút utcától

északra, a parkolás okozta kártételek ellen védő, jól bevált, esztétikus fémkorlátok biztosítják a fák védelmét. A fasor felújítása mára időszerűvé vált, a kipusztult faegyedeket cserélni kellene.

Krisztina körúti fasor: Vegyes, de jórészt 30-40 cm törzsátmérőjű juharfákból és idős, nagy japánakácokból álló fasor kíséri az utat. A fasor hosszabb szakaszokon hiányos, kiegészítésre szorul. Állapotát rontja, hogy a villamos pálya fölé növe lombkoronák visszavágtak, illetve visszavágásra szorulnak, mert a villamos úrszelvényébe belógnak. A fasor teljes rekonstrukciójára lenne szükség. Egyes járdaszakaszokon a favermek növelése lehetséges és szükséges lenne.

Lovas úti fasor: A fasor a teljes útszakaszon a beépítés felőli járdaszakasz mellett kíséri az utat. A fasor vegyes fajaj összetételű, többnyire 25-40 cm törzsátmérőjű, még nem idős, egészséges faegyedekből áll. A fasori hiányokat a közelmúltban az 10.000 fát Budapestnek akció keretében török mogyoró fákkal pótolták. Az egyoldali fasor a várfal alatt körbe fut, az út átellenes oldalán a Vár alatti zöld rézsű kíséri a járdát.

Duna parti korzó, Várkert rakpart: A korzó Döbrentei tértől a Margit hídig tartó teljes fasori faállománya a fonódó villamos építéséhez kapcsolódva megújult. A meglévő vegyes faállomány hársfákkal került kiegészítésre. A folyamatosan fásított sétány csak a közlekedési csomópontok térségében válik fátlaná. A korzó használatát nehezíti, hogy a rendelkezésre álló sétány szélesség az egy sávon vitt közös gyalogos és kerékpáros forgalomhoz nem elég széles, kényszerből a fasori fák közötti zöldsáv is aszfaltozott, csak a minimális fahelyet biztosítva a fáknak. A korzóhoz csatlakozó zöldfelület a Várkert Bazár és a Clark Ádám tér közötti felújított, keskeny parksáv is.

Palota út: A Palota út mellett idős, vegyes fajaj- összetételű, kétoldali fasor díszlik. A Palota út nyugati szélén a 2000-es években a fa nélküli szakaszon telepített gledícsia fasor látványos őszi- tavaszi lombszínével díszít.

Tóth Árpád sétány: A Tóth Árpád sétány kettős fasora a nyugati várfal melletti felső sétányt kíséri. Külső oldalán a 2000-es években a faállományt teljesen lecserélték látványosan virágzó japán díszcseresznyékre. A fasori rekonstrukció kapcsolódott a sétány teljes kertépítészeti felújításához.

Roham utcai fasor: A Roham utca a Krisztina körút és az Attila út közötti rövid, látványosan átépített, rendezett utca, melyet 10 éve telepített, jól fejlődő, sűrű hársfasor kísér. Az utca jól példázza, hogy

gondos tervezés és minőségi kivitelezés esetén a közterületi környezetkultúra hogyan fejleszthető a gyalogos közlekedés, a parkolás és a gépkocsi forgalom összehangolásával, a járdák egy részének hangulatos vendéglátó kiülőként való egyidejű használatával.

Pauler utcai fasor: A Pauler utcában vegyes fafaj-összetételű, folyamatos fasor díszlik. Az egyes előregedett, kipusztult fák cseréjeként díszkörték kerültek telepítésre.

Mikó utcai fasor: A Mikó utcában az Attila út és a Logodi utca között 4 soros, különösen értékes fasor található. Az eredeti faállományt alkotó nyárfák mára jórészt kicserélődtek, hársakat, vadgesztenyét ültettek pótlásként. A Krisztina körút és az Attila út közötti szakaszon kétoldali, vegyes, jellemzően hársakkal kiegészített, jó állapotú fasor díszlik.

Szentháromság utcai fasor: A Vár területén lévő utcák hagyományosan fasor nélküliek. Kivétel a Tóth Árpád sétányt és a Szentháromság teret összekötő utca, mely kétoldali fasorral díszített, kiemelten jó minőségben átépített.

1.3 TALAJ

Magyarország Kistájainak Katasztere (Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutatóintézet) alapján az I. kerület két kistáj határsávjában helyezkedik el. A keleti, Duna menti zóna, a Dunától kb. 500 méteres sáv, a Vác- Pesti-Duna-völgy kistáj budai oldali pereme. A nyugati, a kerület túlnyomó terület a Budai- Hegyek kistáj keleti szélén helyezkedik el.

A Budai- Hegyek kistáj domborzatilag alacsony középhegység, mely összetöredezett bércek és eróziós völgyekből áll. A karsztos domborzat alatt számos barlang is képződött. Földtanilag a Dunántúli-középhegység Keleti tagja. Szeizmikusan érzékeny terület.

A Budapest és környéke földtani térképe alapján a Várhegy nagy részén, valamint a Naphegyen az alapkőzet forrásmészkö. A Tabán jellemzően márga, helyenként kovásodott „budai márga”. A két domb közötti völgy, ma Krisztina körút környéke, ártéri üledék, öntésanyag, öntésiszap, iszapos homok.

Talajszennyezés

A rendelkezésre álló adatok szerint talajszennyezés miatt a Csalogány utcai SHELL töltőállomás (Bp. 13874/2 és 13936 hrsz.) területén a Shell Hungary Zrt.-t az illetékes Járási Hivatal kármentesítési monitoring végzésére kötelezte. Szennyezéssel érintett terület a Déli pályaudvar északi területrésze (7619/8

hrsz. súlyponti EOY koordináták 648 275, és déli területrésze, ahol az elsőfokú környezet és természetvédelmi hatóság tényfeltárássra kötelezte a MÁV Zrt-t.

A vizsgálatok szerint a talajban

alifás szénhidrogének (TPH), policiklikus alifás szénhidrogének (PAH),
benzol,
toluol,
etil-benzol,
xilolok, és
egyéb alkáli-benzolok (BTEX) fordultak elő.

A kerületben a fenti talajszennyezésen túl egyéb szennyezés nem ismert, egyéb beavatkozásra nem volt szükség.

Építésföldtani korlátok

Az I. kerület túlnyomó része alkalmas a 4-5 szint, valamint a 4-5 szint feletti beépítésre, kivéve a Vár alatti lejtőket, ahol a beépítés a meredek lejtők miatt gazdaságtalan.

Alábányászott területek, barlangok és pincék üregei

Az I. kerületet alábányászott, illetve jelentősebb alápincézett területek a Várhegy területét érintik. A kerület barlangjai és pincéi a Várhegy alatt, részben hévforrások működésének eredményeként, részben emberi bányászati tevékenység eredményeként jöttek létre. A Várhegy fejlesztése, a beépítések átalakítása, esetleges bővítése esetén a barlang és pincerendszer, mint építés korlátozó adottság, egyben védett természeti érték kötelezően figyelembe veendő

Csúszás és süllyedésveszélyes területek

Az I. kerület területén nincs kedvezőtlen morfológiai adottságú, vagy csúszásveszélyes terület.

A Várhegy helyenként meredek lejtői, illetve a Gellérthegy meredek északi lejtője meredek, de a takaró fás növényzet a részüket stabilizálja.

A korábbi BVKSZ (1999) adatai szerint felszínmozgás veszélyesek a Vár és a Várlejtők, valamint a Tabán-Naphegy térsége.

Földrengés-veszélyeztetett területek

Magyarország földrengés veszélyeztetettségi térképét elemezve belátható, hogy Budapest és ezen belül az I. kerület közepes veszélyeztetettségi kategóriában van.

Kedvezőtlen morfológiai adottságok (lejtés, falszakadás)

A MÁFI nyilvántartása szerint csúszásveszélyes meredek lejtő a Várhegy észak-nyugati sarka.

Mélységi, magassági korlátozások

Az I. kerületet mélységi és magassági korlátozások nem érintik.

Tevékenységből adódó korlátozások

Kiemelt fontosságú honvédelmi terület a Várban a Hadtörténeti Múzeum és Hadtörténeti Intézet épülete.

Hajózásbiztonsági okból korlátozott használatúak, tiltott területűek az I. kerület dunai partszakaszainak egyes részei.

Ásványi nyersanyag lelőhely

Budapest I. kerületében nyilvántartott ásványanyag lelőhely nem található.

1.4 VIZEK

Felszíni és felszín alatti vizek

Felszíni vizek

A kerület keleti szélén van a KDVV Vízügyi Igazgatóság adatai szerint a Duna medre a Buda- Közép árvízvédelmi szakaszon, melynek üzemeltetője a Fővárosi Csatornázási Művek.

A Duna vízminősége a környezetvédelmi felügyelőség rendszeres mérései szerint a fejlesztések eredményeként javuló, de már a víz a városhatárhoz szennyezetten érkezik a N és a Ph háztartás tekintetében. A szennyvíztisztító bővítések és korszerűsítések eredményeként a víznek javult a szerves anyag és tápanyag terheltsége Budapest térségében.

A Nagykovácsitól felszíni vízként induló Ördögárok a kerületen már csatornában, föld alatt halad át. Ennek vízminősége is jelentősen javult a kerületen kívüli szennyvíz bevezetés felszámolása mérséklése óta.

Felszín alatti vizek

A kerület területe a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004 (VII.21) számú kormányrendelet 2. számú melléklete, valamint a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területen lévő települések besorolásáról szóló 27/2004 (XII.25.) KvVM rendelet melléklete szerint a felszín alatti vizek állapota szempontjából a kiemelten érzékeny kategóriába tartozik.

A felszín alatti vizek NY-ról K felé a Duna irányába haladnak. Hideg karsztvízként nem kerülnek felszínre, a mélyebb rétegekbe lejutva felmelegednek a föld mélyéből feltörő mélységbeli vízzel, majd, mint hévforrásként kerülnek a felszínre.

A Duna menti sávban található hévforrás az I. kerületben a Rudas-fürdő Gül-Baba forrása. Vízhozama 60-66 l/perc. A víz hőfoka 44 °C. A Rác-fürdő Török-forrása 55-150 l/perc vízhozamú, hőfoka pedig 46-49 °C.

A hatályos TSZT alapján az I. kerület az Országos vízminőség-védelmi övezet – Szennyezések szempontjából érzékeny vízgyűjtőterület által érintett. Az Országos vízminőség-védelmi övezet – Nyílt karsztos terület a Budai vár nagy része, és a Gellért hegy lába.

A Magyarország felülvizsgált, 2015. évi vízgyűjtő-gazdálkodási tervéről szóló 1155/2016. (III. 31.) Kormányhatározat mellékletei szerint a kerületet az alábbi felszín alatti víztestek érintik:

Azonosító	Víztest neve	Víztest kód	Víztest típus leírása	Alegység azonosító
AIQ546	Dunántúli-középhegység - Duna-vízgyűjtő Budapest alatt	sh.1.5	sekély hegyvidéki	1-9
AIQ550	Dunántúli-középhegység - Duna-vízgyűjtő Visegrád - Budapest	sh. 1.6.	sekély hegyvidéki	1-9
AIQ547	Dunántúli-középhegység - Duna-vízgyűjtő Budapest alatt	h.1.5	hegyvidéki	1-9
AIQ551	Dunántúli-középhegység - Duna-vízgyűjtő Visegrád - Budapest	h.1.6	hegyvidéki	1-9
AIQ543	Dunántúli-középhegység - Budai-források vízgyűjtője	k.1.3.	hideg karszt	1-9

Az érintett sekély hegyvidéki és hegyvidéki víztestek kémiai és mennyiségi állapota jó, a karszt víztest kémiai állapota jó, mennyiségi állapota azonban gyenge. A víztestek vízminősége a kerületi hatásoktól kevésbé függ.

A Nagykovácsitól felszíni vízként induló Ördögárok a kerületen már csatornában, föld alatt halad át.

1.5 KLIMATIKUS VISZONYOK

Városi klíma

Budapest az északi szélesség 47,5°-án helyezkedik el, a tengerektől távol, ezért az éghajlata mérsékelt, kontinentális. A napsütéses órák száma évente 2000 óra körül változik, a borult napok aránya évente 50%. Az uralkodó szélirány észak-észak nyugati, a légnyomás éves átlaga 750 mm, a levegő hőmérsékletének éves átlaga 11-12° C, a nyári átlagos 22° C hőhullámok idején 38-40° C-ra is ideiglenesen felszökhet.

A júliusi hőmérséklet eloszlás térképén jól látható, hogy a kerület alacsonyabban fekvő részei (Krisztinaváros, Tabán, Víziváros) nyáron majdnem a legmagasabb fővárosi hőmérsékleti sávban van, míg a Várhegy és a Naphegy helyzete valamivel kedvezőbb. Ennek jelentősége a globális felmelegedés hatására jelentkező hőhullámok területi eloszlása miatt is jelentős.

Az éves csapadékeloszlás adatai szerint a kerületben az átlagos éves csapadékmennyiség 600 mm körül van, de a száraz évek egyre gyakoribbak. Ez a levegő minőségére a portartalom növekedése miatt károsan hat.

A száraz, csapadékmentes vegetációs hónapokban kiemelt jelentősége van a zöldfelületek öntözésének. Ennek kedvező mezo- és mikroklimatikus hatása van, egyben segíti a növényállomány fenntartását.

1.6 LEVEGŐMINŐSÉG

Levegőtisztaság és védelme

Az I. kerületben a levegőszennyezés forrásai a budapesti háttérszennyezés, a közlekedési eredetű szennyezés és a kommunális fűtés emissziója. A kerületben és közvetlen térségében nincs ipariüzemi emissziós forrás.

1.7 ZAJTERHELÉS

Zaj- és rezgésvédelem

Budapest I. kerületében ipari-üzemi eredetű zajterhelés nincs. A zajterhelés fő forrása a közúti és vasúti közlekedés, ezért a zajterheltség leginkább a 2017-ben készített utolsó, érvényes Fővárosi Stratégiai Zajtérkép közlekedési eredetű zajterhelést bemutató adatai alapján vizsgálható.

A közlekedési eredetű zaj értékelésénél a 27/2008 (XII.3.) KvVM- EüM együttes rendelet 3. melléklete szerinti határértékekkel összehasonlítva kell elvégezni.

A közúti forgalomból eredő zajterhelés határérték feletti egész napos átlagban a Krisztina körút-Attila út tengely mentén, az Alkotás utca mentén, a Hegyalja út mentén, az alsó rakparton, a Várfoke utcában, a Hunyadi János úton és a Palota úton, valamint az alagútban. A zajterhelés lakott területeket elsősorban a Krisztinavárosban érint.

A közúti forgalomból eredő zajszennyezés éjszaka döntően a Krisztina körút, az Attila út és az Alkotás utca melletti lakóépület sor utcai homlokzatát terheli határérték felett. Különösen terhelt a Bethlen udvar nevű tömb, mely az Attila útra és a Krisztina körútra egyaránt néz. A vasúti közlekedés által keltett zajterhelés az I. kerületben a Déli pályaudvar térségében jelentkezik. Mivel a pályaudvar és az azt megközelítő vasúti pálya környezeténél 4-5 m-rel alacsonyabban fekszik, a szintkülönbséget áthidaló partfalak természetes zajvédő falként működnek, így a vasúti eredetű zajterhelés lakóterületeket lényegében alig érint az I. kerületben. Az utóbbi időben az építkezések okozta zajterhelés és a teraszra kitelepülő vendéglátóhelyek kapcsán merül fel megoldandó problémaként. A zajérzékenységet fokozza a pandémiás időszak alatti korlátozott kijárási szabadság, majd utána az élet újraindulásával a kisebb zajterhelést is nehezebben viselték az itt lakók.

Budapest I. kerület Budavári Önkormányzat Képviselő-testületének 4/2017 (11.23.) önkormányzati rendelete határozza meg a zajvédelem helyi szabályozását.

1.8 Vizuális környezetterhelés

Budapest I. kerületében a környezet vizuális szennyezése kevésbé okoz problémát, mint a Főváros egyéb kerületeiben. A közterületek tisztasága, rendezettsége, a zöldfelületek ápoltsága természetesen mindig javítható. A Vár területén végrehajtott nagyarányú környezetfejlesztés a burkolatok, az utcakép

jelentős minőségi javulását hozta. A növekvő turistaforgalom okozta lökésszerű környezethasználat, a buszok hirtelen nagy számban való megjelenése, a szemetelés időszakos ápolatlanságot okoz.

Állandó vizuális szennyezésnek tekinthető a Dózsa téren, a parksávba bemetszett nagy kiterjedésű, tagolatlan, fásítatlan aszfaltos buszparkoló, mely használaton kívül és használatban is egyaránt tájsebként jelentkezik.

2.1 ÉPÍTETT KÖRNYEZET

Az I. kerület a főváros egyik leglátogatottabb idegenforgalmi és kulturális célterülete. Történelmi épületegyiségei önmagukban is sok külföldi és hazai turistát vonzanak, de az itt található múzeumok, könyvtárak, színházak nemcsak az ide látogatóknak, hanem a helyi lakosoknak is számtalan kulturális lehetőséget biztosítanak. A turizmus a kerület épített (Világörökség részei: Budai vár, beépült Duna part) és természeti (Várlejtő, Gellérthegy, Tabán, Krisztinaváros) értékeire épül.

Területfelhasználás vizsgálata

Az I. kerület a Duna jobb partján fekszik, területe 340,1 ha. A kerület északról a II. kerülettel, nyugatról a XII. kerülettel délről a XI. kerülettel, keletről pedig az V. kerülettel határos. Az OTTrT szerint az első kerület szinte teljes területe a 1000 ha feletti települési térség, illetve a Duna tekintetében vízgazdálkodási térség, a kerületet országos vasúti pálya és kerékpárút törzshálózat érinti. A kerület teljes területe belterület.

A fővárosi zónarendszerben az I. kerület a Duna menti és a belső zóna határán helyezkedik el.

A kerület karakterjegyeit tekintve 5 városrészre bontható, a lehatárolásokat a Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének a közterület- és városrésznevek megállapításáról, azok jelöléséről, valamint a házszám-megállapítás szabályairól szóló 94/2012. (XII. 27.) rendelet 3. számú melléklete tartalmazza, amelyeken belül a kerületrészek egyedi sajátosságai szerint további részekre tagolhatók:

Vár (1.) (Polgárváros, Palotanegyed)

Víziváros (2.)

Tabán (3.)

Gellért-hegy (4.)

Krisztinaváros (5.) (Naphegy, Déli pályaudvar - Vérmező és környéke).

A Várhegy a Duna folyam partján magasodik a Budai hegység részeként, a Rózsadomb előhegyeként. A Duna-part irányából a Siklóval, egyébként autóbusszal közelíthető meg. Egész területén a gépjárműfor-

galom korlátozott. Hossza kb. 1,5 km, szélessége kb. 400 m. Legmagasabb pontjának tengerszint feletti magassága 175 m, Budapest sík részeihez képest pedig kb. 70 m.

A kerület szerkezetét, területfelhasználását alapvetően befolyásolta történeti kialakulása. Amíg a Budai várfal és környezete tulajdonképpen egy erődtítmény volt, a várfalon belül összpontosult a település valamennyi funkciója. Itt voltak a település számára nélkülözhetetlen alapfunkciók, mint a piac, a templom(ok), az üzletek, szolgáltatók, valamint a királyi tartózkodó hely, a védsereg szállásolása, ellátása és az állandó népesség lakásai. Mikor a vár elvesztette stratégiai szerepét, a békésebb időkben benépesült a Várhegy lába, majd a védelmi szempontok ellenére a Várlejtők egy része. Így a kerületben jelen vannak egymás mellett a több száz éves, régi, valamint a modernkor változó stílusú épületei.

Az I. kerület fennálló területfelhasználásáról elmondható a vegyesség, azonban túlnyomórészt a lakódominancia és a városközponti területek a meghatározóak.

A beépítésre szánt területek közel felét (101,7 ha) lakóterületek teszik ki. A lakóterületek megoszlása jellemzően homogén, nagyvárosias és kisvárosias területek alkotják, arányuk közel azonos. A nagyvárosias lakóterületek főként a Víziváros, a Tabán (Naphegy térsége) és a Krisztinaváros (Attila út keleti oldala) városrészek területén helyezkednek el. A kisvárosias területek alapvetően a Naphegy felső területein, a Gellért-hegy és a budai Várhegy lankáin alakultak ki.

A kerületben a vegyes, jellemzően városközponti területek elsősorban a Budai Várnegyed területén, a Déli pályaudvar környezetében, a Krisztinaváros rakpart menti területein és a Várhegy lábánál, valamint a Széll Kálmán tér szomszédságában találhatóak.

A kerület területének kis hányadát adják a különleges területek. Ezek jellemzően közlekedéshez kapcsolódó épületek elhelyezésére szolgáló területek (Déli pályaudvar), honvédelmi és katonai területek (Hadtörténeti Múzeum), vízkezelési területek (Gellérthegy víztároló), valamint rekreációs, szabadidős területek (Budavári Sport- és Szabadidőközpont).

A jelenlegi területfelhasználások az I. kerületben a több évszázados városfejlődés eredményeként kialakult állapotokat tükrözik, így az esetleges használatból eredő konfliktusok a történelem során rendeződtek, kedvező irányba alakultak. Ebből adódóan az I. kerületben nem jellemzőek a szomszédos területfelhasználási egységek konfliktusai. Ez alól azonban kivételt képez a TSZT 2015-ben a jelentős változással érintett területként megjelölt Déli pályaudvar és környezete. A pályaudvar szomszédságában ta-

lálható lakóterületek (Mészáros utca, Avar utca, Kosciuszko Tádé utca mentén) jelentős zajterheléssel érintettek, amelyek elsősorban a vasúti tevékenységből adódnak.

A beépítésre nem szánt területek tekintetében a kerület homogén szerkezetű. A 134,89 ha beépítésre nem szánt területből közel fele zöldterület, a fennmaradó területek pedig vízgazdálkodási és közlekedési területek. A zöldterületek aránya a nem beépíthető területek közel negyede, így az egy főre eső zöldterületek aránya a kerületben, a belső kerületekéhez képest kimagasló (~25 m²/fő).

A kerület teljes területe 340,8 ha, mely egyben a kerület belterületével is egyenlő. A kerület teljes területe művelés alól kivett terület művelési ágba tartozik.

Beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek

A kerületet térségi területfelhasználása alapján három kategória alkotja, legnagyobb részt a városias települési térség, melyet a nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség követ. A kerület keleti határa a Duna, mely folyam területe vízgazdálkodási térségbe tartozik.

Az I. kerületben található múzeumok közül a legnevezetesebbek a Vár területén:

- A Budapesti Történeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria a Palota épületegyüttesében kapott helyet,
- A Telefónia Múzeum (Úri utca 49.),
- A Hadtörténeti Intézet és Múzeum (Kapisztrán tér 2-4.) a vár polgárvárosi részén található.
-

A vár területén kívül a

- Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár az Apród utca 1-3.,
- Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet a Krisztina körút 57. szám alatt kapott helyet.
-

Az I. kerület egyéb, kulturális intézményei:

- A Tabán Helytörténeti Kiállítás és Dokumentációs Központ 2002-ben nyílt meg a legrégebbi tabáni műemlék épületegyüttesben, az úgynevezett Virág Benedek házban.
- Borsos Miklós Emlékmúzeum,
- Várnegyed Galéria,
- Várfok utcai Kortárs Művészeti Galéria

Egyéb látványosságok:

- Várbarlang,

- Az egykori titkos katonai kórház és atombunker, a Sziklakórház (Lovas út 4/c) ma kiállításnak ad otthont.

A színházak, múzeumok mellett jelentős számban képviseltetik magukat a könyvtárak.

A legjelentősebbek, amelyek nem csupán lokális, hanem országos szinten is kiemelkedőek:

- Országos Széchényi Könyvtár,
- Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ Budapest,
- Honvédelmi Minisztérium Hadtört. Intézet és Múzeum Hadtört. Könyvtár és Térképtár Hadtört. Könyvtár Hadtörténeti Múzeum Könyvgyűjteménye,
- Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet Könyvtára,
- Magyar Országos Levéltár Központi Könyvtára.

A kerület különböző nagyságú és szerkezetű tömbökből áll, viszonylag változatos képet formálva. A tömböket vízfolyások nem osztják, a tömb struktúrát a viszonylag sűrű és összetett úthálózat adja. A beépített tömböket, a közterületek alkotta úthálózat határolja, beékelődő zöldterületekkel megosztva. A vár felé haladva egyre kisebb a telektömbök mérete, a méretük mellett a formájuk, vonalvezetésük is meghatározó. Ez leginkább a történelmi adottságoknak, és a terepviszonyoknak köszönhető. A vár területén az úthálózaton is egyértelműen látható, hogy az utcák vonalvezetése spontán alakult ki és nem a mérnöki tervezés eredménye.

Régészeti védettségek: területi és egyedi

A kerület teljes területe nyilvántartott régészeti lelőhely, a Budai Várnegyed teljes egésze, a Víziváros, a Tabán és a Gellért-hegy részterületei pedig határozattal védett régészeti lelőhely területek

2.2 ENERGIAGAZDÁLKODÁS

Energiaközművek

A kerület energiaellátására a vezetékes energiahordozók közül a villamosenergia, a távhő és a földgáz áll rendelkezésre. A nem vezetékes, hagyományos energiahordozók szerepe sem figyelmen kívül hagyható az energiaellátásban.

A vezetékes energiahordozók rendelkezésre állása a korszerű, környezetbarát energiaellátását lehetővé teszi.

A villamosenergia, mint vezetékes energiahordozó elsődlegesen világításra és erőátviteli célú, vagy technológiai célú energiaigények kielégítésére használják. A vizsgált terület jelentős hányadán a termi-

kus energiaellátásra a távhő (fűtés és részben használati meleg víz) áll rendelkezésre. A földgáz közvetlen hasznosításával komplex módon szintén a termikus energiaigények kielégítését biztosítja, ahol a távhő nincs jelen.

Villamosenergia ellátási rendszer

A főváros és benne a kerület villamosenergia-ellátását az MVM Csoport bizto sítja. Az I. kerületet ellátó 132 kV-os főelosztó hálózat fűzi fel a kerületben üzemelő 132/10 kV-os alállomásokat. Az I. kerületben két alállomás üzemel, egy a Kuny Domokos utcában, egy pedig a Vérmezőn, mindkettő 132/10 kV-os alállomás.

Az alállomásokról induló középfeszültségű 10 kV-os elosztóhálózat fűzi fel a fogyasztói transzformátor állomásokat. A 10 kV-os hálózat földalatti elhelyezéssel épült. A fogyasztói igények a transzformátoroktól táplált kiefeszültségű hálózatról nyernek kielégítést. A kiefeszültségű elosztóhálózat földalatti kivitelezéssel épült.

A kerületben az utóbbi időkben épített, vagy rekonstrukció során felújított közvilágítású útszakaszokon már korszerű, energiatakarékos közvilágítást létesítettek.

Földgázellátás

A kerület, benne a vizsgált terület földgázellátásának üzemeltetője az NKM Földgázszolgáltató Zrt. A főváros gázellátása egységes hálózati rendszerrel épült ki. Az I. kerület gázellátása a fővárosi egységes hálózati rendszer része.

Az országos nagynyomású szállítórendszerrel juttatják el a földgázt Budapest körzetébe. Nagynyomású szállítóvezeték a kerület területét nem érinti, azok a külső kerületekben épültek meg, így a gázátadó állomások is ott üzemelnek. A kerületet gázellátó hálózatát főleg a Kurucles átadó felől látják el.

A gázátadó-nyomáscsökkentő állomásoktól indul az a 6 bar-os nagyközépnomású földgázhálózat, amelynek főelosztó rendszere látja el a kerületbe telepített körzeti nyomásszabályozó állomásokat, illetve, amelyről közvetlen bekötéssel látják el a nagyobb fogyasztókat. Ilyen 6 bar-os nagyközépnomású földgáz vezeték a budai alsó rakparton megépített NÁ 400-as vezeték. A kerületben középnomású vezeték a Margit körút, Vérmező utca, Krisztina körút, Attila út, valamint az Alkotás út nyomvonalán épült ki, a többi utcában kisnyomású hálózat épült ki. A körzeti nyomásszabályozókon keresztül jut a földgáz a részben kisnyomású, részben növelt kisnyomású elosztóhálózatba, amelyről közvetlen elégítik ki a fogyasztói igényeket.

Távhőellátás

Az I. kerület területén a lakóterületek és az intézmények hőellátására 1960-as évektől folyamatosan épült ki a távhőellátó rendszer, amelynek hőbázisa a Kelenföldi Hőerőmű.

A hőelosztó hálózatot a Budapest Közművek Zrt. Fővárosi Távhőszolgáltató Divíziója üzemelteti.

A kiépített távhőrendszer a Gellért hegynél éri el a kerület területét és a Krisztina körút, Dózsa György tér, Palota út nyomvonalú távhő vezetékekkel a Várpalota és a Budai vár intézményeit és lakóépületeinek egy részének termikus energiaellátását biztosítják. A távhőellátási körzet északi irányban túlnyúlik a kerület területén.

A kerületben üzemelő távhőhálózat forróvizes rendszerű. Ezeket a 70-es években épített hálózatokat még védőcsatornába fektetéssel építették, az újabb építésűek, illetve a rekonstruált szakaszok már gyári előszigetelésű, közvetlen földre fektethető vezetékekkel épült.

A korábbi ellátási rendszerben a primer hálózat táplálta a körzeti hőközpontokat, ahonnan indult a szekunder ellátó rendszer, amelyről a fogyasztói igényeket kielégítették. A távhőrendszer gazdaságosságának növelése érdekében az utóbbi időkben az egyedi mérési lehetőségek és kisebb körzetek igény szerinti kedvezőbb szabályozhatósága érdekében a körzeti hőközpontok szerepét egyedi hőfogadókkal váltották ki.

Hagyományos energiahordozó ellátás

A termikus energiaellátás egy részének kielégítése az ún. nem vezetékes energiahordozókkal történik.

A nem vezetékes energiahordozók közé tartozik a szén, fa, olaj, PB.

A nem vezetékes energiahordozók szerepe korábban, a lakosság komfort igényének növekedésével, az automatikus üzemvitelű hőellátás kialakításával csökkent. Automatikus ellátás lehetőségét nyújtotta a távhőellátás, valamint a vezetékes földgázellátás, amely kiépítettségével a kerület energiaellátásában meghatározó lett. Azonban az utóbbi években a lakosság gazdasági nehézségeinek növekedésével, ahol az ingatlanok ezt lehetővé teszik, az energiaellátás költségeinek csökkentésére törekcszenek. Így költségeik csökkentésére a távhőszolgáltatásról is volt ingatlan, amely egyedi gázellátásra tért át.

A korábban gázzal fűtők közül is voltak, akik a költségeik csökkentésére visszatértek a hagyományos tüzelőanyag hasznosításra, vagy ahol a műszaki feltételek biztosítottak egymás mellett használnak földgázt és hagyományos nem vezetékes energiahordozót. Kandallók, cserépkályhák alkalmazásával a cirkótüzelés, vagy konvektoros hőellátás mellett.

Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

Az energiatermelésre alkalmas megújuló energiaforrások hasznosítása nem újszerű, csak időközben háttérbe szorult. Újra előtérbe kerülését a hagyományos energiahordozók fogyó készlete és hasznosításának környezetszennyező hatása indította el és az a felismerés, hogy a megújuló energiahordozók különösebb ráfordítási igény nélkül rendelkezésre állnak, használatuk nem okoz halmozódó káros hatásokat, környezeti terhelést. Ezekkel az adottságokkal a fenntartható fejlődés lehetőségét szolgálják.

A hazánkban is elérhető megújuló energiaforrás a szélenergia, a napenergia, a vízenergia, a biomassza-biogáz és a geotermikus energia. Ezek előfordulása az ország területén nem egyenletes és általános, befolyásolja a földrajzi elhelyezkedés, a topográfiai és a légköri viszonyok, valamint a felszín alatti geológiai adottságok.

Szélenergia

A topográfiai és légköri, meteorológiai viszonyok alapján kialakuló szélenergia a szélkerék alkalmazásával közvetlen mechanikai erőátvitelre lehetett alkalmazni. Az ősi hasznosítású elvek alapján kialakított szélkerékből fejlesztett szélturbinával, mint egy-egy szélerőművel közvetlen villamosenergia termelhető.

Mivel a szélenergia előfordulási mértékét a topográfiai és légköri viszonyok befolyásolják, eltérő az ország területén a szélenergia hasznosíthatóság mértéke. A meteorológiai adatok és mérések alapján rögzítették a hasznosítás lehetőségének területi vetületét.

A térképek jelzik, hogy Magyarország mely térségeiben lehet hatékonyabban hasznosítani a szél energiáját. A térképről is leolvasható, hogy Budapest, benne az I. kerület és benne a vizsgált terület nem fekszik a szélenergiát nagyon kedvezően hasznosítható területen. Szélerőmű telepítésére gazdaságos lehetőség nincs, legfeljebb reklámhordozási célra alkalmas.

Napenergia

A meteorológiai és topográfiai viszonyok alapján rendelkezésre álló napenergia, mint megújuló energiaforrás, az ősi „fekete hordó” elvén kifejlesztett napkollektorok segítségével termikus célú energiaellátásra, elsődlegesen használati melegvíz termelésre, kisebb mértékben fűtésre alkalmas.

A továbbfejlesztéssel kialakított napelemek közvetlen villamosenergia előállítására alkalmasak. A hasznosítható napenergia mértékét befolyásolják a földrajzi és meteorológiai adottságok, így ezek változóak az ország területén. A meteorológiai adatok és mérések alapján, a szélenergia hasznosítási lehetőségéhez hasonlóan a napenergia hasznosítás lehetőségének területi vetülete is rögzíthető.

Budapest, benne az I. kerület területén 1800-1900 a maximálisan hasznosítható éves napos órák száma, amelynek hasznosíthatóságát célszerű igénybe venni. Hasznosítás lehetősége napkollektorokkal termikus célú energiaellátásra, naperőművel villamosenergia termelésre biztosított, de a hasznosítás-hoz szükséges beruházás megtérülését gyorsan nem lehet várni. A vizsgálatok szerint a napenergia hasznosítása helyi jelentőséggel, házi hasznosítással alkalmazásuk egyre növekszik. Nyilvántartás nem áll rendelkezésre az elhelyezett napkollektorokról, napelemekről, naperőművekről, de a helyszíni vizsgálatokon több helyen, több épületen látható használatuk.

Vízenergia

A vízfolyások esésével, mint megújuló energiaforrással lehet energiát termelni, amelynek hasznosításához vízikerek telepítése szükséges, majd annak továbbfejlesztésével kialakították a vízturbinát, amely már közvetlen villamosenergia termelésre alkalmas. Vízenergia termelésre a nagyobb vízszint-változású vízfolyások, alkalmasak. A Dunát elméletileg, annak megfelelő duzzasztásával lehetne energetikai célra is hasznosítani, de a Budapest, benne az I. kerület beépítettsége erre reális lehetőséget nem nyújt. Lehetőséget pontonokra szerelt mini erőművek jelentenek. A technológia I. kerületi alkalmazhatóságának vizsgálata folyamatban van.

Biomassza-biogáz

A növényi termésből, növényi, állati hulladékokból, melléktermékekből (pl. szennyvíz-iszapból), előállítható energiahordozó a biomassza, amely közvetlen elégetésével fűtési és használati meleg víz termelési energiaigények elégíthetők ki, biogázzá alakítva hő- és villamosenergia termelésre egyaránt alkalmas, bioetanollá alakítva üzemanyagként hasznosítható. Biomassza-biogáz előállítására az ország területén mindenhol, így a kerületben is van lehetőség. Meg kell azonban említeni, hogy a biomassza tüzelés környezetvédelmi szempontokból nem kedvező, így azzal együttes mérlegeléssel lehet csak alkalmazni.

Geotermikus energia

A föld belső hőjéből hasznosítható a geotermikus energia. Geológiai adottságok befolyásolják előfordulásának mértékét. Hasznosítására részben a termálvíz kitermelésével részben a földfő hőszivattyúval történő alkalmazásával nyílik lehetőség. A termálvíz már üzemelő vízkivételével a gyógyfürdő ellátása megoldott. A földhőből hőszivattyúval kitermelt hőenergia közvetlenül fűtésre, használati melegvíz előállítására hasznosítható, geoerőmű segítségével villamosenergia termelésre is alkalmas.

A kerületben a földhő hasznosítására hőszivattyú alkalmazásával ingatlanonként van lehetőség, ehhez épületgépészet szintjén kell gondolni. A kerület alatti termálvíz bázis a gyógyfürdőkben kerül hasznosításra, amelynek további szélesítésére biztosított a lehetőség.

2.3 KÖZLEKEDÉS- ÉS SZÁLLÍTÁSSZERVEZÉS

Budapest és így a kerület elérhetősége nemzetközi összevetésben is kedvezőnek minősül. A fővárost három európai törzshálózati folyosó is érinti:

- a Mediterrán folyosó az Adria térségét köti össze Ukrajnával, vasúti és közúti kapcsolatok révén;
- a Rajna-Duna folyosó vasúti és vízi kapcsolatok fejlesztését célozza, hogy a Dél-Németország és Románia közötti tengelyen;
- a Keleti-Kelet-Mediterrán folyosó pedig Észak-Németország és Bulgária közti tengelyt jelenti, vasúti és közúti kapcsolódással.

Hálózatok és hálózati kapcsolatok

A kerületet három nemzetközi szintű közlekedési nyomvonal is érinti különböző közlekedési módokon: a Duna vízi kapcsolatot jelent, mint a VII. páneurópai folyosó; a Déli pályaudvarnál ér véget a 30. sz. vasútvonal (Budapest (Déli pu.) – Székesfehérvár – Nagykanizsa – Murakeresztúr – országhatár), ami a V. páneurópai folyosó része; illetve Duna-parton vezet az EuroVelo 6 kerékpáros nyomvonal. Az országhatáron átvélő jelentősebb közúti kapcsolatok elkerülik az I. kerületet.

Országos és megyei szintű kapcsolatok között szerepel az előző bekezdésben megemlített elemeken felül számos közlekedési nyomvonal:

- Hegyalja út – Erzsébet híd: Kelet-Nyugat irányban biztosít lényeges összeköttetést, az M0 autópályát jelen kiépítettsége mellett országos és régiós szerepe meggyengült;
- Budai alsó rakpart: Észak-Dél irányban biztosít országos kapcsolatot, szerepe a 10., 11. és 6. sz. főutak tekintetében jelentős;
- Alkotás út – Krisztina körút – Vérmező út: szintén fontos összeköttetést lát el elsősorban az M1-M7 autópályák és a 11. sz. főút vonatkozásában, lényegében a nagykörút folytatásaként funkcionál;
- H5 Szentendrei HÉV: a Batthyány tértől indulva feltárja Budakalászt, Pomáz és Szentendre településeket.

Fővárosi szinten a már bemutatottakon felül kiemelt közlekedési kapcsolatot jelent:

➤ **Közúti közlekedés:**

A kerület közlekedési hálózatában országos közút nem, csak önkormányzati – 21 km fővárosi és 38 km kerületi – közút található meg, amelyek a különböző közúti kategóriák szerint az alábbiak: A kerület útjait jelentős közúti forgalom terheli, amely több okra vezethető vissza: egyrészt a kerület elhelyezkedése és közúthálózat felépítése miatt nagyszámú az átmenő forgalom; továbbá a Budai Vár kiemelt turisztikai attrakció, amelyet sok turista látogat részben autóbusszal, valamint a kerületben számos fontos intézményi funkció is helyet kap. A nehézgépjárművek aránya minimális, alsó rakpart kivételével a kerület közútjain 3,5 t össztömeg korlátozás van érvényben, illetve több területre a behajtás csak az indokolt célforgalom számára megengedett. Számos területen érvényben van forgalom- vagy sebességcsillapítás: tempó 30-as zóna a Budai Vár teljes területe, a Naphegy (az autóbusz útvonalak kivételével), a Várszoknyák területe, valamint a Lánchíd utca és a Döbrentei utcák. Ezen felül több sétány és gyalogút is vezet a kerületben, ahonnan a gépjárművel történő behajtás nem engedélyezett.

Az utak burkolatának állapota a kerületben összességében megfelelő minőségűnek mondható, bár a Vár területén a meglévő burkolatok helyenként leromlott állapotúak.

- Attila út, Krisztina körút: kerületek közötti fontos északnyugat-délkeleti irányú kapcsolat;
- Mészáros utca – Alagút – Széchenyi Lánchíd: Hegyalja út melletti Kelet- Nyugat irányú kapcsolat;
- Bem rakpart – Fő utca: Budai alsó rakpart melletti Észak-Dél irányú kapcsolat.

➤ **Közösségi közlekedés:**

Az I. kerület közigazgatási határán belül számos autóbusz és közúti villamos járat közlekedik, továbbá metró-, hév-, nagyvasút és hajójáratok is fontos szerepet kapnak. E közlekedési módok között három kiemelt csomópontban lehet átszállni.

- metró vonal: M2 (Déli pu., Batthyány tér) kelet-nyugati irányú fő közlekedési tengely;
- villamos vonalak (17, 19, 41, 56, 56a, 61): elsősorban észak-déli irányú közlekedési tengelyek;
- autóbusz útvonalak: az 5, 11, 39, 111, 105, 109 járatok az észak- és nyugatbudai kerületek felé biztosítanak kapcsolatot, ezen felül az 5, 8e, 16, 105, 108e, 110, 112, 178 járatok elsősorban a kerületet kötik össze Pesttel.

➤ **Kerékpáros közlekedés:**

- Attila út – Krisztina körút: északnyugat-délkeleti irányú kerékpáros kapcsolat;
- Mészáros utca – Alagút – Széchenyi Lánchíd: kelet-nyugati irányú fő kerékpáros tengely;

- Hattyú utca: kevésbé fontos kelet-nyugati irányú kerékpáros kapcsolat.

Vízi közlekedés: az I. kerület Duna menti fekvése biztosítja a hazai és nemzetközi vízi közlekedésbe bekapcsolódást.

Gyalogos közlekedés: a gyalogos utak, járdák hossza meghaladja a 65 km-t.

Liftek:

- Iskola lift (Hilton mellett);
- Murad Lift (Lovas utcai parkoló és Anjou bástya között);
- Gránit lift (Gránit lépcső mellett);
- Széchenyi könyvtár lift;
- Várkert liftek.

2.4 GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG

A kerületben a külföldi gazdasági társaságok jelenléte nem alacsony (48,33%), viszont elmarad mind az országos, mint pedig a budapesti átlagtól. A nagyobb részben hazai tőkével működő vállalkozások befektetett eszközeinek átlagos állománya (242 113) több mint duplája az országos átlagértéknek, ugyanakkor nem éri el a budapesti szintet. A budavári vállalatok döntően hazai piacon értékesítenek, az exportértékesítés (a nettó árbevétel arányában) a második legalacsonyabb az összes kerület vonatkozásában.

A kerület gazdasági arculatát nem nagy iparvállalatok határozzák meg, hanem térség látogatói vonzerejére, épített és kulturális örökségére, a műemléki környezetre és az egyedül álló városképi látványon alapuló turizmus. A kerületben található múzeumok (Budapesti Történeti Múzeum, Hadtörténeti Intézet stb.), kulturális létesítmények (pl. Várnegyed Galéria), fürdők (pl. Rudas Fürdő) és egyéb látványosságok (pl. Várbarlang) köré, illetve ezekhez kiegészítő szolgáltatásokat (kiskereskedelem, vendéglátás, szálláshely szolgáltatás) nyújtva egy teljes iparág épült ki.

A turizmusból az I. kerületnek közvetve számtalan előnye származik „káros” következménnyel is számolni kell. A térség adottságai, hagyományai miatt ipari tevékenység csak nagyon korlátozottan tud megjelenni a kerületben, A Várnegyedben a kiskereskedelmi ellátottság (trafik, kisbolt stb.) valamint az egyéb szolgáltatások (pl. Posta) volumene és színvonala gyenge.

Budapest átlagánál lényegesen magasabb a kerületben az Ingatlanügyletek és a Szakmai tudományos, műszaki tevékenység, magasabb az Információ, kommunikáció, az Oktatás és a Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágak szerepe. Ezek közül is kiemelkedik a Szakmai tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ág, amely nemcsak a többi szektorhoz képest kiugró, hanem a budapesti és az országos átlaghoz viszonyítva is. Az ipari, építőipar, szállítmányozási és kereskedelmi ágak a budapesti átlaghoz képest kisebb jelentőségűek. A kerület gazdasági szerkezetéről – a nemzetgazdasági ágak szerinti megoszláson túlmenően – további információkat adhat a regisztrált társas vállalkozások létszám-kategóriák szerinti megoszlása.

A regisztrált vállalkozások közel fele (2 962 db) 1-9 fős mikrovállalkozás, 3,7%-a 10-19 fős kisvállalkozás. A többi létszám-kategóriába tartozó vállalkozás aránya együttesen sem éri el a 5%-ot. A kerületben összesen 8 db 250 vagy több főt foglalkozó regisztrált vállalkozás található.

2.5 ÁRVÍZVÉDELEM, IVÓVÍZELLÁTÁS, SZENNYVÍZKEZELÉS ÉS CSAPADÉKVÍZ-GAZDÁLKODÁS

Vízellátás

A kerület ivóvíz ellátási rendszere a főváros egységes vízellátási rendszeréhez, a főnyomócső és gerinchálózathoz csatlakozik. A főváros ivóvíz ellátását a Fővárosi Vízművek Zrt. szolgáltatja.

A vízellátás bázisai a Duna északi és déli partja mellé telepített kútsorok, ahonnan táplált gerincvezeték hálózat szövi át a főváros területét. A vizsgált területen is jelentős gerinchálózati elemek haladnak keresztül. Közülük a legjelentősebb a budai északi vízbázisoktól induló NÁ 1200-as átmérőjű, a vizsgált területet a Csalogány utcánál elérő, a budai alsó rakpart - Lánchíd utca - Hegyalja út nyomvonalon haladó vezeték, amely a Sánc utcai tározót tölti. A másik jelentősebb pedig a Margit körút - Alkotás utca - Nagyenyed utca nyomvonalú NÁ 800-as vezeték, amely az un. Krisztina zóna ellennyomó tározóját tölti. A vizsgált városrészben további NÁ 300-as, NÁ 400-as és NÁ 500-as gerincvezetékek szállítják a vizet. A gerinchálózat táplálja a helyi gépházakat és tározókat, ahonnan azok környezetének az elosztóhálózata indul.

A főváros nagy kiterjedése, változatos topográfiai adottsága, valamint beépítési módja miatt a szolgáltató a vízellátást zónákra osztva építette ki. Az I. kerület ivóvízhálózata 3 nyomászónához tartozik, a budai és a pesti alapszónához, valamint a vári nyomászónához. A budai alapszóna ellennyomó tározója a 23870 m³-es Krisztina tározó, a pesti alapszónáé a Sánc utcai 80.000 m³-es tározó, míg a vári zónáé az Orbán téri 6830 m³-es medence. Az egyes nyomászövezetek ellennyomó tárolói biztosítják az övezetbe tartozó elosztó hálózatban a megfelelő hálózati nyomást.

A vizsgált területet érintő vízellátási területre vonatkozóan, a zavartalan folyamatos ellátás biztosításának feltétele a hálózatok, a gépházak, a medencék és a szerelvények folyamatos karbantartása, valamint a régi 100 mm-nél kisebb, valamint a ma már nem szabványméretű, vagy nem megfelelő anyagú (ac, öv) és az 1950 előtt épült vezetékek folyamatos cseréje.

Tűzivíz ellátás

A vizsgált terület tűzivíz ellátása általánosan az ivóvíz hálózatra telepített tűzcsapokkal megoldott. Egyes még megmaradt üzemek telkén belül, illetve azok funkcióváltását követően az új hasznosítók tűzivíz ellátására a korábbi telken belüli megoldás megmaradt. Újabb, nagyobb beruházásoknál a megfelelő tűzivíz ellátásról a beruházás megvalósítása során gondoskodtak.

Iparivíz ellátás

A z I. kerületen belül a nem ivóvíz minőségű vízigények kielégítésére kiépített iparivíz hálózat nem állt rendelkezésre.

Karszt- és hévizek

Az I. kerület területének természeti adottsága, hogy itt, illetve a szűkebb környezetében sok hévízforrás található. Ezek a Rudas fürdő, a Rác fürdő kútcsoportjai, illetve a kerület határa mellett északon a Lukács fürdő, délen pedig a Gellért fürdő kútjai. Ezek mind gyógyvízzé nyilvánított termálvizeket adnak.

Vízvezetés

A vizsgált városrész régen beépített része a városnak, területén egyesített rendszerű vízvezetés üzemel.

Szennyvízvezetés

Az I. kerület városrésze már teljes csatornázottságúnak tekinthető. A szennyvíztisztítás terén volt nagyobb elmaradás egészen a csepeli Budapesti Központi Szennyvíztisztító telep (BKSZTT) átadásáig.

A főváros budai oldalán az északi vasúti összekötő hídtól vezették a szennyvizeket a Kelenföldi átemelő telepre, ahonnan 2010-ig tisztítás nélkül (csak mechanikai szűrés alkalmazásával) vezették a vizeket a befogadó Dunába. 2010-ben a BKSZTT szennyvíztisztító telep üzembe helyezésével egyidejűleg adták át a vizsgált területen a budai alsó rakparton kiépített $\varnothing$ 180-as, majd $\varnothing$ 200-as gerinccsatornát, amely a Duna mellett az Albertfalvai Duna meder alatti átvezetést biztosító 2×1400-as nyomócsatornáig épült ki. Ezekkel a Budai oldalon összegyűjtött szennyvizeket vezetik át a szennyvíztisztító telepre.

Az I. kerületben egyesített rendszerű, gravitációs csatornahálózatot építettek, amellyel a szenny- és a csapadékvizek elszállítását biztosították. A köz csatorna hálózat üzemeltetését a Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. látja el.

Az I. kerület csatornaművének kihasználtsága elérte azt a fokot, ahol már minden terhelésnövekedést a szolgáltatónak mérlegelni kell. Az I. kerület főgyűjtő-gyűjtő csatornáinak kapacitását, a jelenleg érvényes általános csatornázási tervének, ill. a csatornázottság mértékének figyelembevételével megállapítható, hogy a meglévő hálózat gyakorlatilag telített, többlet vizek fogadására csak korlátozott mértékben képes, illetve folyamatos fejlesztési igényével kell számolni.

Csapadékvíz elvezetés

A területről a csapadékvizek elszállítása a szennyvízelvezetéssel közös, egyesített rendszerű csatornahálózattal megoldott. Az egyre gyakoribb rövid ideig tartó, intenzív záporok idején a hirtelen lehulló, nagy mennyiségű csapadékvizek továbbvezetése zavart okozhat az egyesített rendszerű hálózatban.

Felszíni vízrendezés, árvízvédelem

Az I. kerület közvetlenül a Duna mentén helyezkedik el, így érintik a dunai árvízvédelmi feladatok.

A kerület Dunába torkoló legfőbb vízfolyása az Ördög árok. Az Ördög árok a Maros utcánál lép a területre és a Krisztina körút nyomvonalán halad tovább az Erzsébet hídnál lévő torkolatáig.

Az Ördög árok tágabb térségből fogadja be az árkokkal, elválasztott csatornákkal összegyűjtött csapadék- és felszíni vizeket és így érkezik a városrész területére. A területen zárt szelvénnel halad keresztül.

Árvízvédelem

A kerület közvetlen a Duna mentén fekszik. A Duna 1648 fkm-nél lép a kerület területére és 1645,7 fkm-nél hagyja el a kerületet. A Duna a vízgyűjtőjéről változó mennyiségű vizet szállít, amely a folyón árhullámok kialakulását okozza, amelyeknek mederben tartása időnként gondot okoz és a nagyobb árhullámok a mélyebben fekvő part menti sávot el is önthetik. A víz kiterülését a kerület területén a kiépített mederfal, alsó rakparti partfal és a természetes védelmet nyújtó magas-parti elhelyezkedés szabályozza.

A lakóterület védelmére az 1800-as évek második felében az árvízmentesítését megoldották. A Duna a vízgyűjtőjéről változó mennyiségű vizet szállít, amely a folyón árhullámok kialakulását okozza. A terület védelmét kiépített védmű biztosítja.

A rakparti út I. kerületi szakaszát magasabb árhullámok elöntik, de a magas parti elhelyezkedésű beépített területet már a vízelöntés nem veszélyezteti.

A főváros területének elsőrendűnek tekinthető biztonságot a mértékadó árvízszint felett 1,3 m biztonsági magassítással növelt védvonal nyújt.

Árvízvédelmi feladatok jelentkeznek a Duna jobb parti csapadékvizeket szállító csatornák torkolati szakaszánál, amelyekkel szállított vizek Dunába vezetését árhullámok levonulása idején árvízi átemelő műtárgyak segítik.

A Duna meder széle mellett 10 m-es mederkarbantartó sávot kell szabadon hagyni. Említeni kell az úgynevezett „villámárvíz” előfordulásának a lehetőségét is, amely nem klasszikus árvízi esemény, szélsőséges csapadékesemény kapcsán fordulhat elő. A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság elkészítettett egy országos térképet, amely alapján a I. kerület a „villámárvíz” előfordulási eseményre a „magas” kockázatú területen fekszik. Ez ellen a csapadékvíz elvezetés gondos megoldásával lehet védekezni.

Vízrajzi veszélyeztetettség

Az I. kerület területét magába foglaló átfogó megyei és országos területrendezési tervek alapján, valamint a Közép-Duna völgyi Vízügyi Igazgatóság előzetes tájékoztatója szerint a kerületet érinti nagyvízi meder, így árvízi elöntés előfordulhat, vannak mélyebben fekvő településrészei is, amelyen időnként a víz is megállhat.

Árvízveszélyes területek

A vízügyi ágazat a nagyvízi mederrel való érintettségére tekintettel, a kerületet árvízzel veszélyeztetettként tart nyilván. A nagyvízi meder területe nagyobb árhullámok levonulásakor víz alá kerülhet. A szélsőséges csapadékesemények hatására előfordul „árvízi” elöntés „villám-árvíz” a vízelvezető rendszer megfelelő kiépítésével, fokozottabb karbantartásával, a szélsőséges csapadékesemények elvezetésére történő alkalmassá tételével kizárható.

Belvízveszélyes területek

A belvíz-veszélyeztetettséget a felszínt elérő, vagy terepszintet meghaladó talajvíz állás okoz. A belvízveszélyes területekről átfogó felmérést a Pálfi féle belvíz-veszélyeztetettségi térkép rögzít.

A veszélyeztetettség mértéke alapján az érintettséget négy veszélyeztetettségi kategóriába sorolták, az alig veszélyeztetett, a mérsékeltten veszélyeztetett, a közepesen veszélyeztetett és az erősen veszélyeztetett kategóriákba, amelyből a területrendezési eszközökben csak a közepesen és erősen veszélyeztetett területeket jelölik. Ilyen veszélyeztetett terület az I. kerületben nincs.

2.6 HULLADÉKGAZDÁLKODÁS

Hulladékkezelés

Budapest I. kerületében ipari- üzemi tevékenység nincs, ezért hulladékkezelési szempontból a lakások, intézmények és kereskedelmi- idegenforgalmi vállalkozások működése során keletkezett kommunális hulladék gyűjtése, elszállítása és lerakása, illetve megsemmisítése az alapvető feladat.

A hulladékok gyűjtését, kezelését, lerakását, megsemmisítését a Hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. számú törvény alapján kell végezni. A kerületben és Budapest egész területén a kommunális hulladék rendszeres gyűjtése és elszállítása közszolgáltatásként a Fővárosi Önkormányzat megrendeléseként a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FKF Köztisztasági Divízió kivitelezésében zajlik.

A kommunális hulladékot zárt szállító járművekben a lakóházakból hetente 3-szor szállítják el, a háztartási lomot évente egyszer szervezeten gyűjtik.

A kerületben bevezetésre került a lakóingatlanokon belüli szelektív hulladékgyűjtés rendszere, mely az újrahasznosítást teszi lehetővé. Ennek műszaki feltételei lakóházanként rendelkezésre állnak, külön gyűjthető a papír, valamint a műanyag és fém, valamint az általános hulladék.

A kerületben mód van szelektív hulladékgyűjtő szigetek (Pl. Vérmező széle), a papír, a fém, az üveg és a műanyag elválasztott lerakására. A hulladéksziget használhatóságát rontja, hogy a lakosság nem megfelelő kulturáltsággal veszi azokat igénybe, a hulladéksziget és környéke időnként elviselhetetlen állapotba kerül az illegális használat okán. A jelenség megszüntetése érdekében térfigyelő kamerák kerültek kihelyezésre, illetve 1 esetben a gyűjtősziget áthelyezésére került sor. A még feldolgozható hulladék körforgásba visszakerülése érdekében a kerület számos pontján 55 db szelektív gyűjtő került kihelyezésre.

Évente egy alkalommal lehetőség van a veszélyes hulladék leadására.

A hulladékkezelés speciális feladatai kapcsolódnak a kutyatartáshoz. Az ezzel kapcsolatos utcai hulladék gyűjtésére az Önkormányzat egyenletes területi elosztásban speciális gyűjtő edényeket helyezett ki.

2.7 ZÖLDFELÜLET GAZDÁLKODÁS

Budapest I. kerületének zöldfelületi rendszere pontszerű, jelentős területi kiterjedésű és vonalas elemeket egyaránt tartalmaz. A kerület beépített területeinek hálózatát a zöldfelületi elemek szervesen átszövik, ezáltal ökológiai, rekreációs és esztétikai szempontból egyaránt kedvező helyzetet alakítanak ki. Mindez egyik fontos forrása a kerületi lakásállomány magas ingatlanforgalmi értékének és a helyi lakosság fővárosi átlagból kiemelkedően jó megítélésű lakókörnyezetének, életminőségének.

A zöldfelületek, a természeti értékek, illetve a kikapcsolódásra alkalmas városi zöldterületek megléte jelentős mértékben növeli az élhető város feltételeinek javítását, egyben az életminőség objektíven is értelmezhető mérőszámai. A kis alapterület ellenére rendkívül jó adottságokkal bír az I. kerület egyrészt a meglévő közparkok, zöld közterek, fasorok, másrészt a nagy összefüggő, részben természetvédelem alatt álló zöldterületek miatt.

Az egy főre jutó zöldfelület nagysága kb. 25 négyzetméter, ez az érték a belső kerületekéhez képest kimagasló. A kerület területének közel 18%-a, azaz 60 ha tartozik zöldterületi övezetbe. Rekreációs szempontból a kerületben a közparkok, közkertek a meghatározóak, ezek elemei korlátlan közhasználattal bírnak. A közhasználat elől elzárt, vagy korlátozott közhasználatú területek szintén fontos strukturális alkotórészei a zöldterületeknek.

A zöldfelületi rendszer legjelentősebb területi elemei:

- Gellért-hegy parkja (városi park) és természeti védettségű területei
- Vérmező és a Tabán parkterülete (közpark)
- Horváth-kert, Döbrentei tér /Erzsébet-híd hídfő térsége (közkertek)
- Naphegy tér, Szilágyi Dezső tér (közkertek)
- Vár alatti kertek / Európa liget és a „várszoknya” (közkertek)
- Várkert-bazár (intézménykert)

A Gellért-hegy oldalát nagyterjedésű zöldfelület borítja, amely országos jelentőségű védett természeti terület. A hegy, a Várhegy mellett, a budai panoráma meghatározó eleme, fontos turisztikai célpont, mivel kilátási magaslati pont. Ez a főváros leglátogatottabb és egyben legterheltebb természetvédelmi területe, mely meghatározó jelentőséggel bír, „egy darab” természetet behozva a belső városrészbe. Természeti és zöldfelületi értékei mellett épített elemeket is találunk a parkban: egy 80.000 m³-es víztározót és a névadó Gellért püspök szobrát.

A Tabán közparkja a Gellért-hegyi parkhoz kapcsolódó zöldfelület. A több idősebb, értékes faegyedet tartalmazó park a helyi és a térségi lakosságnak rekreációs igényeit elégíti ki. A park és a hozzá kapcsolódó intézmény több játszóteret és sportpályát (focipálya, tenispályák) foglal magába.

A Vérmező, amely jelenleg városi park, a második világháború előtt katonai gyakorlótér volt, majd törmelékkel töltötték fel és parkosították. A parkban több szobor és játszótér is megtalálható, a napozórétet napszakonkénti váltásban kutyások és családok veszik birtokukba.

A Horváth-kert az Attila út és a Krisztina körút közti sáv jelentős zöldfelülete. A komplex szolgáltatásokat nyújtó, közkedvelt parkban található játszótér is, növényállománya több idős egyedet tartalmaz.

A Fő utcára fűződik fel több tér, amelyek átjárást biztosítanak a Duna menti korzóra. Ilyenek a Szilágyi Dezső tér, a Batthyány tér, és a korzóhoz kapcsolódó térként foghatjuk fel a Döbrentei teret is.

A Nap-hegy és a Gellért-hegy területén magas zöldfelületi arányú lakótelepek találhatók, amelyek a kerület klimatikus viszonyainak javításában is jelentős szerepet töltenek be.

A kerület arculatában megkülönböztetett figyelmet érdemel több fasor, ilyen az Attila út, Krisztina körút, Lovas út, Palota út, Tóth Árpád sétány és rakparti sétány.

A kerületben több mint 20 játszótér van, melyek rekreációs szerepet is betöltenek. A játszótereket a Budavári Játszótér Üzemeltető Közhasznú Nonprofit Kft. tartja karban.

Az I. kerület zöldfelületeinek zömét a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Divíziója gondozza. Az Önkormányzat kisebb parkok, zöldfelületek gondozását látja el, illetve szervezi meg.

2.8 KÖZTERÜLETEK TISZTÁNTARTÁSA

A közterületek tisztán tartása kiemelt feladat, szükségességét alátámasztják a légszennyezettségi adatok: a közterületek tisztaságához kapcsolódó porterhelés gyakran meghaladja az egészségügyi határértéket. A kiemelt figyelmet indokolja az idegenforgalom, turizmus jelentősége is.

Az utakért azok kezelője felelős, – a fővárosi, és a kerületi Önkormányzat –, a járdákért és az úttestig tartó területért az ingatlan tulajdonosa.

A kerület közterületeire jutó por túlnyomó többsége helyben és a szomszédos kerületekben keletkezik főleg az építkezésekről, az utakra hordott sárból, a dízelmotorok koromkibocsátása miatt.

Az Önkormányzat rendelkezik saját takarító gépparkkal, amelyet a GAMESZ üzemeltet.

A fővárosi kezelésű nagyobb utakat a Budapest Közművek Nonprofit Zrt. FKF Köztisztasági Divíziója tisztítja.

Kiemelt fontosságú a vizuális szennyezést jelentő falfirkák felderítése, eltávolítása. Az önkormányzat munkatársainak jelzése mellett sok esetben a Jarokelo.hu oldalon történt bejelentések alapján kerül megrendelésre egy egy terület – szobor - kapu falfirka-mentesítése. Ennek költségét az önkormányzat állja.

2.9 KÖRNYEZETI NEVELÉS, TÁJÉKOZTATÁS, SZEMLELETFORMÁLÁS

A civil aktivitás alapvető a környezeti nevelés terén, melynek érdekében az önkormányzat lehetőséget biztosít arra vállalkozó civil szervezetek számára, hogy céljuknak megfelelő programokat, műhelymunkákat, vezetett sétákat valósítsanak meg a kerület. A Tabáni tanösvény 76 állomással formálja a látogatók szemléletét. A tanösvény azonnali felújításra szorul.

Az önkormányzat web-oldalán és a Facebook oldalán is kiemelt figyelmet fordít a környezeti nevelésre. Akciókat szervez, tájékoztató anyagokat oszt meg annak érdekében, hogy a fenntarthatósággal kapcsolatos tudás minél több kerületi lakoshoz eljusson.

2.10 TÁRSADALOM

Budapest I. kerülete mind területének nagysága (3,41 km²), mind pedig állandó népességszáma alapján a legkisebb kerületek közé tartozik a fővárosban. Hasonlóan kisterületű, kis népességszámú, de sűrűn lakott kerület a belső zónában az V., VI. és VII. kerület.

A kerület lakónépessége 1970 óta folyamatosan csökken, de ez 2001-től lelassult.

A 2011. évi népszámlálás adatok szerint a lakónépesség száma 24.158 fő volt, ami 2012-re 403 fővel növekedett. (22. ábra) Népsűrűsége 7084,5 fő/km² volt 2011-ben, ami több mint a kétszerese a budapesti átlagnak: ezzel ugyan a főváros egyik legsűrűbben lakott kerülete, viszont ennél sűrűbben lakottak a belső zóna kerületei (pl. VI., VII. kerület). A kerület lakónépessége 2001-2011 között összesen 1.759 fővel csökkent, ami elsősorban az alacsony születésszámmal magyarázható. A népesedési helyzet

legkedvezőtlenebb alakulása 2001-hez köthető a kerületben, azóta ugyan a népességcsökkenés mérséklődött, mégis a budapesti átlaghoz képest nagyobb arányú a népességfogyás mértéke.

A vándorlási egyenleg I. kerületi alakulása 2007-től fordulatot vett: addig negatív volt, azóta pozitív értéket mutat.

A 2011. évi népszámlálás alapján a lakónépesség 2,8%-a vallotta magát a német nemzetiséghez tartozónak az I. kerületben. (3. táblázat) Ezzel ők vannak a legtöbben a kerületben, a többi megnevezett nemzetiség – pl. cigány, román, szlovák, orosz – részaránya 0,4% alatt van. Nemzetiségi önkormányzatok a kerületben 2014-től: Budavári Bolgár, Görög, Német, Örmény, Roma, Szerb Nemzetiségi Önkormányzat. Korábban működött a kerületben Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat is.

Az I. kerületi lakosság körében magasabb mind az érettségizettek, mind a diplomások aránya a budapesti és az országos átlagnál. (4. táblázat) A 18 évesnél idősebb kerületi lakosságban a legalább érettségizettek aránya 86%, míg a 25 évesnél idősebbek között az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezőké pedig 55% (2011). Ezek az értékek jelentős mértékben meghaladják a budapesti és az országos szintet. Az I. kerület lakossága tehát jól képzett, magas az iskolai végzettsége, sok köztük a diplomás.

A lakosság iskolai végzettsége magas, nagy a felsőfokú végzettségűek aránya. A kerületben a jövedelmi helyzet az átlagos fővárosi adatoknál kedvezőbb. Az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya 10 százalékos.

A 2011. évi népszámlálási adatok városrészenkénti megoszlása árnyaltabb képet ad az I. kerület népességének társadalmi-gazdasági helyzetéről. (11. táblázat) Legnagyobb népességszámmal a Krisztinaváros és a Víziváros, míg legkevesebb a Tabán rendelkezik. Az időskorú népesség legnagyobb arányban (közel 40%-ban) a Gellérthegyén él. Minden városrészben kb. 10% a fiatalkorúak aránya. A 15-59 év közöttiek legkisebb része (50%-a) a Gellérthegyén él, a többi kerületrészben arányuk 57-58%. A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül legmagasabb értéke (3,7%) a Tabánban, legkisebb értéke pedig a Gellérthegyén (1,9%) figyelhető meg. A Tabánban és a Vízivárosban a legalacsonyabb a diplomások aránya (53-54%), a többi kerületrészben ez a mutató 55-56% körül mozog. A Tabán kisebb mértékben kedvezőtlenebb helyzete a többi kerületrészhez képest tapasztalható a munkanélküliek és a tartós munkanélküliek magasabb arányában is. A legtöbb lakás a Krisztinavárosban és a Vízivárosban van.

Az alacsony komfortfokozatú lakások magasabba aránya is ezekben a városrészen, valamint a Tabánban figyelhető meg.

A kerület öt városrésze szignifikáns eltéréseket nem mutat szociológiai és gazdasági vetületben, szegregált, társadalmilag leszakadt városrészek nincsenek. A kerület közel 17 ezer lakásának kb. 9%-a kerületi Önkormányzat tulajdonában van, ezek területileg a Várban és a Vízivárosban koncentrálódnak.

Az életminőség alakulásának fontos információhordozója a kerületi lakásállomány, valamint a kerületben található lakások összetétele, minősége. A kerületi lakásállományt 16.973db lakás alkotja (2012). Ezzel a nagyságrenddel az I. kerület inkább a kisebb lakásállománnyal rendelkező kerületek közé sorolható Budapesten. Az ezer lakosra jutó lakások száma meghaladja az országos és a fővárosi átlagot, ami abból adódik, hogy a kis alapterületű kerületben viszonylag sokan élnek, nagy a népsűrűség. Az épített lakások aránya az éves lakásállományban 1% alatti értékkel bírt 2000 óta, amely jelentős módon eltért a budapesti magasabb átlagszinttől. Az alacsony komfortfokozatú lakások – félkomfortos, komfort nélküli, szükségslakás – aránya 3,6% volt a kerületben 2011-ben.

A kerületben lévő lakásállomány többsége nagy értékű: az épületek egy része védettséget élvez, vagy eleve kiemelkedő építészeti értéket képvisel. A teljes lakásállomány kb. 9%-a önkormányzati tulajdonban van, amely főként a Várban és a Vízivárosban koncentrálódik.

(Forrás: ITS 2015)

Budapest, 2021. december 16.

Váradiné Naszályi Márta
polgármester

